הלכה · משנה תורה · מפרשים · מעשה רקח · ספר זרעים

מעשה רקח על הלכות מעשר

רבי מסעוד חי רקח

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

מעשה רקח על הלכות מעשר

רבי מסעוד חי רקח

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/מעשה-רקח-על-הלכות-מעשר/
הקובץ נוצר ב־21 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 5
הלכה ג 5
הלכה ה 5
הלכה ו 5
הלכה ח 5
הלכה ט 5
הלכה י 6
הלכה יא 6
הלכה יד 6
הלכה טו 6
הלכה טז 6
פרק ב 7
הלכה ב 7
הלכה ה 7
הלכה ח 7
פרק ג 8
הלכה ב 8
הלכה ג 8
הלכה ו 8
הלכה יח 9
הלכה יט 9
הלכה כ 9
הלכה כד 9
פרק ד 9
הלכה ב 9
הלכה ג 10
הלכה ה 10
הלכה ו 10
הלכה י 10
הלכה יג 10
הלכה טו 10
הלכה יז 11
פרק ה 11
הלכה א 11
הלכה ד 11
הלכה ו 11
הלכה ט 12
הלכה י 12
הלכה יד 12
הלכה כג 12
פרק ו 13
הלכה א 13
הלכה ב 14
הלכה ו 14
הלכה ז 14
הלכה ח 14
הלכה י 14
הלכה יד 15
הלכה טו 15
הלכה יט 15
הלכה כא 16
פרק ז 16
הלכה א 16
הלכה ב 17
הלכה ד 17
הלכה ה 17
הלכה ו 19
הלכה ז 19
הלכה ט 19
הלכה י 19
הלכה יא 19
פרק ח 20

הלכה ג 20
הלכה ו 20
הלכה ז 21
פרק ט 21
הלכה א 21
הלכה ד 21
הלכה ה 21
הלכה ו 21
הלכה יא 22
הלכה יב 22
פרק י 22
הלכה א 22
הלכה ב 22
הלכה ד 23
הלכה ח 23
הלכה י 23
הלכה יא 23
פרק יא 24
הלכה א 24
הלכה ד 24
הלכה ט 24
הלכה יב 24
הלכה טו 25
פרק יב 26
הלכה א 26
הלכה ב 26
הלכה ג 26
הלכה ו 27
הלכה י 27
הלכה יא 27
הלכה יב 27
הלכה יג 27
הלכה יד 28
הלכה טז 28
הלכה יח 28
פרק יג 28
הלכה א 28
הלכה ב 28
הלכה ג 28
הלכה ט 28
הלכה י 28
הלכה יד 28
הלכה טז 29
הלכה יח 29
פרק יד 29
הלכה ה 29
הלכה ו 29
הלכה ט 29

פרק א

הלכה ג

מפי השמועה למדו וכו'. מרן ז"ל ציין מהספרי פרשת קרח ותמה על זה הכנסת הגדולה ז"ל דבפרק האיש מקדש (קידושין דף מ"א) מוכח דלא ס"ל הכי דמקשינן התם ואלא גם אתם ל"ל ומשני מה אתם בני ברית אף שלוחכם בני ברית ומאחר שרבינו פסק בפ"ד דתרומות כסוגיית הגמרא דאין עושין שליח גוי שנאמר וכו' איך כתב כאן דרשא דספרי ותירץ דמאתם דרשינן אלו הלוים ומגם דרשינן בני ברית עיי"ש והוא דבר פשוט הרבה ואדרבה קשיא לי עליה איך לא הזכיר שהספרי עצמו שם אחר שהביא הדרשא הראשונה הביא הדרשא דמה אתם בני ברית וכו' וכיון שכן אין כאן תחילת קושיא:

הלכה ה

ובן לוי. בנוסח אחר כתוב וכן לוי ונסחת הברייתא כדברי רבינו ורש"י ז"ל גריס וכן:

הלכה ו

ואינו צריך לעשר מן המוקף. בפ"ג דתרומות הל' כ' פסק דתלמידי חכמים אין תורמין שלא מן המוקף אפילו תרומת מעשר עיי"ש:

הלכה ח

האומר לחבירו וכו'. אף דבכל התורה כולה שלוחו של אדם כמותו ה"מ להקל אבל לא להחמיר כדאיתא בפרק התקבל ופסקו רבינו פ"ד דתרומות הל' ו' ולכך בעינן שיעמוד עמו:

הלכה ט

החרובין וכו'. הראב"ד ז"ל השיג על רבינו וכתב ונראה דחרובי שיטה וצלמונה קאמר דפטורין לגמרי וכו' ע"כ והלשון הוא מגומגם דפטורין לגמרי משמע דאף מדרבנן הם פטורין ורבינו כתב להדיא דמדבריהם חייבים א"כ מאי קאמר הראב"ד ז"ל. תו קשה לדברי מרן ז"ל שכתב על דברי הראב"ד ואנהרינהו לעיינין וכו' ע"כ דאיך האיר עיניו ז"ל כיון שדבריו קשים לשומען ועל שניהם אני תמיה עוד איך לא זכרו מ"ש רבינו פ"א דמעשר שני הל' ג' דחרובין שהם מדברי סופרים יראה לי שאין הדברים אמורים אלא בחרובי צלמונה וכיוצא בהם שאין ראוין למאכל רוב אדם אבל שאר החרובין יראה לי שהם כשאר פירות האילן ע"כ. הרי דעת שפתיו ברור מיללו דאף דבגמ' אמרו סתם נראה שאין הכוונה אלא בחרובי צלמונה וכיוצא שהם גרועין הרבה אבל החרובין האחרים נראה לו ז"ל שהם חייבים מן התורה כשאר אילנות וכיון שכן יש לתמוה עליהם דכפי

מ"ש שם הדברים ברורים כשמש ומינה נמי דא"צ למה ששיבח מרן ז"ל גירסת הראב"ד בדברי רבינו לפי שאינן מאכל רוב אדם דהרי רבינו כתב כן להדיא שם ובנוסח אחר כתב יד כתוב גם כאן תיבת רוב אדם:

הלכה י

שהרי תאנה וכו'. עיין מ"ש הראב"ד ולא עוד אלא מקבע נמי קבעה וכתב מרן ז"ל דאינו מכוון דאדרבה מה שהוא קובע הוא מפני שהוא חשוב כבית ע"כ. וכתב עליו הפר"ח ז"ל דנראה שהוא מכוון דס"ל להראב"ד שהוא חייב מן התורה וא"כ מה ראיה מייתי רבינו כדי לחייבו מדרבנן ע"כ. ואני תמיה על זה דהרי הראב"ד ז"ל ס"ל דכל האילנות חוץ מתירוש ויצהר אינן חייבין אלא מדרבנן כמ"ש בהשגה הקודמת ובכמה מקומות ואיך כתב דס"ל להראב"ד שהוא חייב מן התורה:

הלכה יא

בצלים שהשרישו וכו'. משנה (פ"ד דתרומות) [פ"ה דמעשרות] וביאורה בירושלמי שם:

הלכה יד

אין מעשרין באומד. ציין מרן ז"ל פ"ק דאבות וקשה דשם נאמר אל תרבה לעשר אומדות משמע דלא נאסר אלא הרגילות באומד ומדברי רבינו משמע דאפילו פעם אחת אסור ואולי שהוא מפרש דאל תרבה לעשר הכוונה היא שתתכוין להרבות במעשר וכגון אומדות כלומר באומד ועיין להתוס' יו"ט ז"ל שם ורבינו לשיטתיה אזיל דכל דבר שמפורש שיעורו בתורה אין להפרישו מאומד כגון מעשר ותרומת מעשר משא"כ בתרומה כמ"ש פ"ג דתרומות הל' ד' והל' י':

הלכה טו

המפריש מקצת וכו'. הראב"ד ז"ל השיג על רבינו ומרן ז"ל הליץ בעד רבינו ועיין עוד להרדב"ז ז"ל שנדפס מחדש בח"ב סי' קמ"ו ועיין עוד בדברי רבינו הלכות תרומות פ"ג הל' ו' ז'. ומ"ש בספרי רבינו
אבל צריך מזה בנוסח אחר כתב יד אבל צריך להפריש מזה:

הלכה טז

המפריש מעשר וכו'. לשון התוספתא פ"ו דברכות היה מהלך להפריש תרומה ומעשרות ורבינו לא הזכיר כאן תרומה גם בהלכות תרומות הזכיר ברכת אכילתה בסוף ההלכות ואין לומר משום דתרומה אין לה שיעור מן התורה כמ"ש שם רפ"ג דסוף כל סוף כיון שנתחייב מה"ת להפריש אפילו חטה אחת למה לא יברך עליה ועוד דכיון דחכמים

קבעו לה שיעור למה לא יברך דומיא דכמה מצות דרבנן שוב ראיתי שהזכירה בפ"ב הל' ט"ז.
ומה שאין מברכין על הפרשת מתנות דזרוע לחיים וקיבה עיין להכנסת הגדולה יו"ד סי' ס"א ויתבאר בהלכות בכורים בע"ה:

פרק ב

הלכה ב

וכן הלוקח וכו'. עיין מ"ש הראב"ד ז"ל כדאמרינן בלקט שכחה ופאה שעשאן גורן בעיר שהן פטורין שמע מינה בשדה חייבים מדרבנן וכו' ע"כ. וקשה דהרי בגמרא דסוטא דף מ"ג א"ר יצחק א"ר יוחנן משום ר' אליעזר בן יעקב לקט שכחה ופאה שעשאן גורן הוקבעו למעשר אמר עולא לא אמרן אלא בשדה אבל בעיר קלא אית ליה למילתא ע"כ. ואי דברי הראב"ד קיימי על דברי הגמרא היכי כתב דבעיר פטורין ש"מ דבשדה חייבים כאילו אנו צריכין לדיוק והרי בגמרא אמרו כן להדיא ואדרבה הא דבעו למידק מדבעיר פטורין לא נזכר זה בגמרא ואיך יבוא עליו הדיוק. ויותר יש לתמוה על מרן ז"ל שכתב על זה ומ"ש ש"מ בשדה חייבים מדרבנן איכא למימר דבשדה נמי פטורים אפי' מדרבנן ובעיר דנקט לרבותא ע"כ. והם דברים קשים כגידים דאיך יכתוב דבשדה נמי פטורים מדרבנן היפך דברי הגמרא. גם מ"ש דבעיר דנקט לרבותא הוא קשה מאד כמבואר ותגדל התמיהא עוד דמצינו לרבינו פ"ב דתרומות הל' ט' שכתב וז"ל הלקט והפאה והשכחה וכו' ואם עשה מהן גורן בשדה הוקבעו למעשרות וכו' אבל אם עשה הגורן בעיר פטורין וכו' ע"כ הרי שרבינו ביאר הדין להדיא דבשדה חייבים ובעיר פטורים וכיון שכן קשה טובא בין לדברי הראב"ד ז"ל וכ"ש וקל וחומר לדברי מרן ז"ל:

הלכה ה

והם הענבים הדקים. במשנה אין שם תיבת הדקים וגם בנוסח אחר כתב יד נמחק ועיין להמל"מ ז"ל:

הלכה ח

המקדיש וכו'. פ"ד דפאה ונשנית בפ"ג דחלה ובירושלמי בשני המקומות נתנו טעם למה נשנית ובמשנה יש שם חלוקא אחרת משבאו לעונת המעשרות ופדאן חייבים ורבינו ז"ל השמיטה כאן מפני שכבר ביארה בסוף פ"ג עיי"ש:

פרק ג

הלכה ב

במה דברים אמורים בגומר פירותיו למוכרן בשוק וכו'. הראב"ד ז"ל השיג על רבינו חוץ מדגן תירוש ויצהר וכו' דהנהו בגורן ויקב תלנהו רחמנא ומרן ז"ל הליץ בעד רבינו שאע"פ שכיון שנעשו גורן ויקב נתחייבו בתרומה היינו דוקא בשדעתו למוכרן בשוק וכו' ע"כ. משמע שהבין בדברי רבינו דמדאורייתא קאמר ולא זכיתי להבין הדברים שהרי רבינו פסק לעיל רפ"ב דאינו חייב להפריש מן התורה אלא הגומר פירותיו לאכלן לעצמו אבל הגומרן למוכרן פטור מה"ת וכו' ע"כ וכיון שכן הך דינא שכתב רבינו כאן בהכרח אינו מה"ת ואיך יתישבו דברי הראב"ד ומרן ז"ל וכבר הרשב"א ז"ל בתשובה סי' שס"א האריך בזה ומבואר בדבריו כדברי רבינו דלמוכרן בשוק אין חיובו אלא מדבריהם וגם במוליך למוכרן לשוק אסור באכילת קבע מדרבנן עיי"ש:

הלכה ג

אחד משששה דברים. מבואר הדבר שאין זה אלא מדרבנן ולכך אין בהם מלקות וכמ"ש רבינו פ"ד הל' ב' עיי"ש:

הלכה ו

מותר להערים וכו'. מרן ז"ל הביא פירוש רש"י דמשמע מדבריו דבבהמה אין שייך אכילת קבע והקשה על רבינו דלקמן הל' כ' פסק דמותר להאכיל לבהמה עראי מן הטבל משמע דגם בבהמה שייך אכילת קבע וצ"ע עכ"ל. ולכאורה נראה לענ"ד שיש חילוק בדבר דשני מיני אכילת קבע יש כפי איכות הפירות דבחטים ושעורים וכיוצא הקבע שלהם הוא הוצאת קליפתן וכמ"ש רבינו הל' י"ט היא אכילת עראי כגון שהיה מקלף שעורים ואוכל אחת אחת ואם קלף ונתן לתוך ידו חייב לעשר וכו' וזהו הדין שהעתיק רבינו כאן דכיון שמניח התבואה במוץ שלה לפני הבהמה פשיטא ודאי שאין שייך בה קבע משא"כ בשאר פירות שהקבע שלהם קל מפני שאין בהם קליפה פשיטא דשייך בהו אכילת קבע גם לגבי הבהמה דהיינו הדין שכתב רבינו לקמן ומכ"ש לסברת רבינו אפרים שהביא הרשב"א ז"ל סי' שס"א שמפרש דכדי שתהא בהמתו אוכלת לאו דוקא דאף האדם עצמו מותר לו ואפילו איסור דרבנן אין בו עיי"ש וכעין חילוק זה חילק הר"ש ז"ל בפ"ק דמעשרות משנה ה' עיי"ש:

הלכה יח

החרובין וכו'. מרן ז"ל ציין מהמשנה ואולי שהוא טעות סופר וצ"ל מהירושלמי שהביא לקמן כי במשנה לא מצאתיו:

הלכה יט

מעשר ראשון וכו' ואם אכל מכין אותו מכת מרדות. ורש"י ז"ל בביצה דף י"ג פי' שהוא במיתה כדין אוכל טבל ולרבינו נראה דכיון שעדיין הוא בשיבולין ואכילת עראי אין לחייבו מיתה ועיין לרבינו ריש פ"ד:

הלכה כ

והמאכיל פקיעי עמיר וכו'. עיין מ"ש הראב"ד ז"ל בעמיר שהוא מאכל אדם כגון חבילי סאה וקורנית שהם מאכל אדם ומאכל בהמה ע"כ. וכתב מרן ז"ל דההיא דמאכילין פקיעי עמיר וכו' סתמא במאכל בהמה היא ובפ"ק דדמאי שנינו הלוקח לזרע ולבהמה פטור משמע דוקא דמאי אבל אם ודאי חייב לעשר ע"כ. לכאורה דבריו תמוהים דודאי מאכל בהמה אין בו חיוב לא בתרומה ולא במעשר כמ"ש רבינו פ"ב דתרומות ולעיל פ"א הל' ז' כתב דכל שהוא פטור מן התרומה פטור מן המעשר גם המל"מ ז"ל הקשה מהסוגיא דפ"ק דחולין דף ז' דמוכח מינה דההיא מתני' דדמאי במאכל אדם ובהמה איירי ובשבת דף ס"ז אמרו להדיא דמעשר ליתיה במאכל בהמה והניח דברי מרן בצ"ע. ולענ"ד אפשר שכוונת מרן שאף שהוא מאכל בהמה לפעמים אוכלין אותה הבני אדם כעין דין הכרשינין שכתב רבינו פ"ב דתרומות דאע"פ שאינן מאכל אדם הואיל ואוכלין אותן בשני רעבון חייבין בתרומות ומעשרות:

הלכה כד

מצא תאנים וכו'. משנה פ"ג וכן תאנה שהיא נוטה על הדרך ומצא תחתיה תאנים מותרות משום גזל ופטורות מן המעשרות ופי' הרע"ב ז"ל ופטורות מן המעשר כדין הפקר ע"כ. ולכאורה קשה דאף שהטעם משום הפקר אינה אלא חששה שמא הפקירם אבל לפוטרם לגמרי א"א ודברי הראב"ד ג"כ בלשון שמא וכבר מרן ז"ל תיקן דאגב רישא קתני הכי אמנם להרע"ב ז"ל קצת קשה:

פרק ד

הלכה ב

יראה לי שאין לוקין וכו'. מרן ז"ל דקדק דהכי הו"ל למיכתב אין הטבל נקבע מן התורה אלא בכניסתו לבית וממילא הוה משמע דינו למלקות ע"כ. ולענ"ד נראה דיש ליישב

מפני שזה כבר הקדימו שכתב אין הטבל נקבע למעשרות מה"ת עד שיכניסנו לביתו והכא לא נחית אלא לאשמועינן דקביעות הששה דברים אין בו מלקות ולכוונה זו הקדים שאין לוקין וכו' ועיין מה שכתבתי ברפ"ג:

הלכה ג

בית שאין בו ד' אמות על ד' אמות וכו'. הרב כנסת הגדולה ז"ל הביא משם הרלנ"ח ז"ל סי' ק"י דאם יש בו כדי לרבע ד"א על ד"א קובע למעשר וסיים הוא ז"ל ויראה לדברי הרא"ש ז"ל שחולק על הרמב"ם במזוזה וסובר דבעינן שיהיה בו ד"א על ד"א והוא הדין הכא עכ"ל. והוא דבר פשוט הרבה שהרי עיקר הדין הוא במזוזה דכתיב ביה בית להדיא ואפ"ה חולק הרא"ש מכל שכן גבי מעשר ואצ"ל לפי מ"ש הרלנ"ח ז"ל שם דרבינו ביאר הדין בהלכות מזוזה ולא הוצרך לבארו בשאר מקומות כי ממנו נלמד לכולם ועיין מ"ש פ"ו דמזוזה ופ"ה דסוכה:

הלכה ה

הצריפין והבורגנין וכו'. הכי איתא בירושלמי ונראה דהוא הדין לאינך דמנה רבינו לעיל דמאי שנא אלא דכפי הדקדוק הו"ל לרבינו לכתוב במה דברים אמורים וכו' דאז הוה משמע להדיא דקאי אכולהו:

הלכה ו

אם יש בהם בית דירה. בסוף פי"ד דטומאת צרעת ביאר ז"ל לחזנים ולתלמידים ועיקר הדין בתוספתא ספ"ב דמעשרות:

הלכה י

סוכת היוצרין וכו'. דין זה כבר הזכירו רבינו בהל' ד'. ומ"ש **והחנות קובעת כבית** בנוסח אחר כתב יד כבית נמחק:

הלכה יג

הביאן לאכלן בראש גגו וכו'. עיין מה שהשיג הראב"ד ז"ל ומרן הביא משם מהר"י קורקוס ז"ל כן נראה ממ"ש רבינו פ"ה הל' ח' עיי"ש:

הלכה טו

ואם צירף חייב וכו'. ופי' ז"ל אפילו שתים. ומ"ש **אבל אם עלה לראש התאנה וכו'** מסיים בירושלמי ובלבד שלא יורידם לארץ ואפשר שלכוונה זו סיים רבינו שאין אויר חצר קובע:

הלכה יז

וכן באבטיח כופתו. לשון המשנה סופת ואוכל ופי' ז"ל חותך לחתיכות קטנות נראה שהוא מלשון ספיתת קדרה שפי' שתהיה מוכנת וגם כאן שהיה מוכן לאכילה ע"י החיתוך ואפשר שהוא טעות סופר בדברי רבינו וצ"ל סופתו בסמ"ך אך לקמן פ"ה הל' ג' העתיק כלשון זה בכא"ף. ומצאתי להר"ש ז"ל שם שפירש כופף פי' שכופף האבטיח מהעץ עד שמגיע לארץ ואז נושכו בפיו וכיון שכן גם רבינו נפרשו שכופת האבטיח עד שמגיע לארץ ואוכלו בשיניו וזה פשוט שאם יעתקנו יתחייב תכף:

פרק ה

הלכה א

הלוקח פירות תלושין וכו'.

ומאימתי יקבעו משיתן את הדמים אע"פ שלא משך הנה רבינו בריש פ"ב פסק דהלוקח אחר שנגמרה מלאכתן אין חיובו אלא מדבריהם אבל אם נגמרו ביד הלוקח חייב לעשר מן התורה והשתא במאי איירי הכא אי בנגמרו ביד לוקח דהיינו שכשלקחן עדיין לא נגמרו אם כן איך כתב דמשנתן הדמים נקבעו הא כל עוד שלא נגמרו אין שייך בהם שום קביעות כמ"ש בריש פ"ג ואי בנגמרו ביד מוכר דנמצא דאין חיוב הלוקח אלא מדבריהם איך כתב רבינו דנקבעו מדבריהם דזה הוי כמו גזרה לגזרה והר"ש והרע"ב ז"ל נחלקו בפירושא דמתני' עיין להתוס' יו"ט שם ולדעת רבינו ז"ל י"ל דלעולם שנגמרה מלאכתן ביד מוכר ועם כל זה חילקו ז"ל בהם בין קבע לעראי דכל דתקון וכו' וכן מתבאר מדברי רבינו פ"ג הל' ד' עיי"ש:

הלכה ד

וזה שלקח להקצות לא נקבע. כתב התוס' יו"ט ז"ל דעכ"פ אין לו לצרף דהו"ל קבע ורבינו ביארו לקמן בדין צא ולקט ונראה דהוי מכל שכן בדין זה ודו"ק:

הלכה ו

ואם אמר טלו לכם והכניסו לבתיכם. כשמכניס לבית מעשר דמאי במתני' פ"ב תנן טלו והכניסו לבתיכם לא יאכלו מהם עראי לפיכך אם הכניסו לבתיהם אינן מתקנים אלא דמאי ורבינו העתיק הסיפא והשמיט הרישא וכבר נרגש מרן בזה עיין עליו. ומאי דאפשר דרבינו דרכו לקצר דמכיון שכתב באמר להם הכניסו לבתיכם דמעשר דמאי מוכרח דהיינו טעמא מפני שיש לחוש שכבר הפריש המעשרות ע"י ראיית פני הבית

כידוע דאין הטבל מתחייב במעשר אלא בראיית פני הבית כמ"ש רבינו רפ"ד ומינה דנאסר אפילו באכילת עראי:

הלכה ט

השוכר את הפועלים וכו'. משנה פ"ב ומחלק שם בין יש לו עליו מזונות לאין לו ורבינו נראה דסמך למ"ש בהל' י"ג ומ"ש

בין בתלושין וכו' נתבאר בפ' הפועלים. ומ"ש בספרי רבינו

כגון שהתנה עמהם הפועל אין הלשון מכוון ונראה שהוא טעות סופר וצ"ל כגון שהתנה עם הפועל אי נמי שהתנה עמו הפועל. ומ"ש

או שיאכל בנו בשכרו רש"י ז"ל פי' בשכר פעולת האב והתו' הקשו עליו ופירשו דהיינו תחתיו ע"כ. אך פשט הלשון נראה כדברי רש"י וכן משמע שמפרש רבינו:

הלכה י

שכרו לנכש עמו בזיתים וכו'. אף דבמשנה אמרו סתם מ"מ ביארו בירושלמי דבשכרו לנכש קאמר דומיא דחלוקא דבצלים וקשה קצת על הרע"ב ז"ל שפירש דלעדור ולקשקש קאמר ובאידך דבצלים פי' שלתלוש העשבים הרעים וכו' ויותר קשה על הר"ש ז"ל שכתב שם לעשות בזיתים מפרש בירושלמי לעדור תחת הזיתים וכו' דהא בירושלמי מבואר לנכש אם לא שנאמר דאין בזה קפידא שכל התכלית אינו אלא לאשמועינן רבותא דאף שאינו עסוק בגופן של זיתים אוכל ובפ' השוכר את הפועלים (בבא מציעא דף פ"ט) קתני בברייתא לעדור ולקשקש ופי' רש"י לעדור לחפור לקשקש לכסות שרשים המגולים:

הלכה יד

אבל המעשן וכו'. מרן ז"ל הביא משם מהר"י קורקוס ז"ל דנפקא ליה מההיא דפ' הפועלים דף פ"ט גבי מהבהב באור דמהבהב היינו מעשן והוא ז"ל כתב עליו דאין משם ראיה ע"כ ואפשר דכוונת מהר"י קורקוס ז"ל להשוות דין המעשן למהבהב כיון שהכוונה למתק הפרי ועיין להתוס' שם והמל"מ ז"ל מצאו בירושלמי רפ"ו דנדרים שכן אמרו שם להדיא:

הלכה כג

היה אוכל באשכול וכו' עד שיעשר. מפשט הלשון משמע דעד שיעשר בשבת קאמר דאי לאחר השבת היכי כתב דאם הניחם לאחר השבת ה"ז גומרו כלומר דגומר אכילתו בלא הפרשת מעשר וכיון שכן ההיא דתנן אין מגביהין תרומות ומעשרות ביו"ט וק"ו בשבת צ"ל דרבינו מפרש לה בהיו ממורחים וראו פני הבית דהוקבעו למעשר אך בלא ראו פני הבית שאכילת עראי מותרת בהם והכנסת שבת היא הגורמת קביעותן שרי

להפריש מהם המעשרות דהו"ל כהפרשת החלה שאמרו שם בגמרא וה"מ פירי דטבילי מאתמול אבל אי טבילי האידנא כגון עיסה לאפרושי מינה חלה מפרשינן ויהבינן לכהן וה"נ לא שנא. והנה מרן הקדוש הקשה על מ"ש רבינו

ואם הניחן לאחר השבת ה"ז גומרן מהירושלמי ובבלי סוף פרק המביא יין ותירץ דרבינו גריס איפכא לא כשאמר ר' אליעזר יגמור ימתין למוצאי שבת ויגמור אלא בשבת עצמה יגמור ומינה נשמע לרבי יהושע וכו' ע"כ. והדברים תמוהים דא"כ לא מתרץ תלמודא מידי למ"ש לו דאדמוקים לדר"א דשבת קבעה אף בדבר שלא נגמרה מלאכתו פריך ליה ממתני' דהיה אוכל באשכול ונכנס מגינה לחצר ר' אליעזר אומר יגמור ר' יהושע אומר לא יגמור חשכה בלילי שבת ר' אליעזר אומר יגמור ר' יהושע אומר לא יגמור ומתרץ התם כדקתני טעמא ר' נתן אומר לא כשאמר ר"א יגמור בשבת יגמור אלא ממתין למוצאי שבת ויגמור ע"כ. ואי גרסינן איפכא אכתי קושית התלמוד במקומה עומדת. הן אמת שקושיא זו תפול על דברי רבינו בפירוש המשנה שנראה מדבריו להדיא שהיה גורס בדר"א גבי שבת לא יגמור שהרי כתב דמאמר ר"י יגמור ר"ל שיניחנו עד מוצאי שבת וישלים אכילתו וכו' ומינה דבדר"א היה גורס לא יגמור וכן היא הגירסא שם אמנם הר"ש לא היה גורס כן אלא כגירסתינו דבשניהם ר"א אומר יגמור ור"י אומר לא יגמור ולגירסת רבינו שם אין מקום לסוגיא דפרק המביא דלא פריך מידי.

אשר על כן נראה לענ"ד דהכי פירושא דגמרא לדעת רבינו כפי דברי מרן ז"ל דכיון דחזינן לר' נתן דמחלק בדר' אליעזר בין חצר לשבת דבחצר בעינן שיצא ממנו כדי שיותר לו לגמרי ובשבת אינו כן אלא דאף בשבת מותר לגמרו מוכרחים אנו לומר שיש לחלק ביניהם דבחצר כיון דאפשר לו לצאת מן החצר לגינה לא שרינן ליה לאכול במקום שקובע משא"כ בשבת שאין לו בית מנוס התירה לו להדיא לגמור. אי נמי י"ל דבחצר הוא גרם לעצמו ע"י מעשה שעשה לצאת מהגינה ולהכניס לחצר משא"כ בשבת שהתחיל לאכול ולפי תומו חשכה עליו לכך התירו לו לגמור כיון שהתחיל בהיתר אך לדברי רבינו בפירוש המשנה עדיין קשה טובא ועיין בהמל"מ ומהרי"ח ז"ל פלפל הרבה בלשון זה וכתב כמה דרכים בדברי רבינו וחלק על מרן ז"ל ורוב דבריו בגמרא הביאם הים של שלמה ז"ל שם והנראה לענ"ד כתבתי:

פרק ו

הלכה א

כגון הגרעינין. בנוסח אחר כתב יד מוסיף והקליפות והעלין וההרצנין:

הלכה ב

אין מדליקין בטבל טמא וכו'. רש"י ז"ל פי' דאין צריך לומר בטבל טהור ולא איתבריר לן מאי שנא טהור מטמא לענין זה והתוס' ז"ל כתבו דהוא הדין וכן נראה דעת רבינו שלא פירש דכיון שהזכיר הדרשא דאת משמרת תרומותי וכו' שאין לך בה אלא משעת הרמה ואילך מעתה בין טהור בין טמא משמע:

הלכה ו

אין מוכרין את הטבל אלא לצורך ולחבר. פי' כגון שנתערב לו חולין מועטין בטבל מרובה ובירושלמי אמרו עוד דלעם הארץ מה היא תקנתו הולך אצל חברו ומעשרן לו ורבינו השמיטו לא ידעתי למה:

הלכה ז

המוכר פירות וכו'. עיין מ"ש מרן ז"ל ומצאתי כתוב טעות סופר יש וכו' עיין להרלנ"ח ז"ל סי' קט"ו ומ"ש עוד ואין תקנה לתקנן וכו' עיין למהרימ"ט ח"א סי' ח"י הביאו המל"מ ז"ל:

הלכה ח

כופין את המוכר לתקן. כתב המל"מ ז"ל נראה דדוקא בשלא טען המוכר שמכר לצורך או שהיה הלוקח עם הארץ אבל אם היה הלוקח חבר וטען המוכר שמכר לצורך אין כופין את המוכר ע"כ ודברים פשוטין הם דהא רבינו איירי בטוען שמכר על מנת שהן טבל וכבר כתב דין הצורך לעיל הל' ו':

הלכה י

אם מחמת שהוא חייב להם צריך להוציא מהם מעשרות. קצת קשה דרבינו פסק פ"ט דבכורים הל' י"ד דאם עבר ואכל מתנות כהונה או הזיקן או מכרן אינו חייב לשלם מפני שהוא ממון שאין לו תובעים ידועים ע"כ. והך טעמא שייכא נמי גבי תרומות ומעשרות ודאי וכיון שכן אמאי חייב להוציא מהם מעשרות. והנה בפ' הזרוע דף (קל"א) [ק"ל] אמר רב חסדא דמזיק מתנות כהונה או שאכלן פטור משום דכתיב וזה ואיבעית אימא משום דהוי ממון שאין לו תובעים ושקיל וטרי תלמודא בהך טעמא ופריך מההיא דהרי שאנסו בית המלך גרנו אם בחובו חייב לעשר אם באנפרות פטור מלעשר ופי' רש"י קתני מיהת אם בחובו חייב לעשר אלמא יש לו תובעים וכו' ומשני תלמודא שאני התם דקא משתרשי ליה ופי' רש"י התם לאו בהוצאה בדיינים תנן בה אלא חיובה בעלמא כשאר חיובי מעשרות חיובא ודאי איכא עליה דהא משתרשי ליה כלומר משתכר הוא בה שהרי היה צריך לפרוע מעות ע"כ. והתוס' ז"ל הקשו דגם מתנות כהונה כשאכלן משתרשי ליה שבמקום זה לא אכל דבר אחר ואמאי פטור (והיינו לר"ח שאמר לעיל דמזיק מתנות

כהונה או שאכלן פטור) ותירצו דלא דמיא לאנסו בית המלך גרנו דתחתיהם לא לקחו משלו אבל באכלן אפשר דלא משתרשי ליה שהיה מתענה עכ"ל. נמצא דכי משתרשי ליה אף דהוי ממון שאין לו תובעים חייב לשלם ואכל שאני משום דאפשר שהיה מתענה ולא קרינן ביה משתרשי ליה.

אמנם רבינו שהוסיף בהל' בכורים או מכרן משמע דאף דקמשתרשי ליה פטור ונראה היפך סתם תלמודא דהא ודאי אין לך משתרשי ליה כמו מכרן שהרי נהנה בדמיהם ותו קשה דכיון דדברי ר"ח הם המזיק מתנות כהונה או שאכלן דהיינו באופן דלא משתרשי ליה מעתה למה הוסיף או שמכרן עד שמצאתי להר"ן ז"ל שחלק על התוס' מכח מתני' דהתם לא הספיק ליתנו עד שצבעו פטור משום דקנייה בשינוי והו"ל כמזיק מתנות כהונה או שאכלן והתם ודאי הא משתרשי ליה אלא הכי תרצתא דמילתא שכל שנתכוון ליקח מתנות כהונה לעצמו וכו' אינו משלם אע"ג שמשתרשי ליה שהרי הפקיע מצותו וחיוב ממון אין כאן לפי שאין לו תובעים אבל אנסו בית המלך את גרנו בחובו כיון שלא הפקיע מצותו ומשתרשי ליה עדיין מצותו עליו דמה לי הן מה לי דמיהן ע"כ. וקיים דבריו רש"ל ז"ל שם מעתה הנה מקום לדברי רבינו דכיון שהוא הפקיע מצותו בין ע"י אכילה בין ע"י מכירה והו"ל ממון שאין לו תובעים אף דמשתרש ליה הוא פטור וכדברי הר"ן ז"ל וכן מצאתי להרב תורת חיים ז"ל:

הלכה יד

שנים שקבלו וכו'. בפירוש המשנה פ"ו דדמאי פי' רבינו שדין זה אין בו דבר לאיסור והיתר אלא הוא נוגע לדיני ממונות והיינו בשמין אחד קרוב לו והמין האחר רחוק ממנו וכיון שזה נהנה וזה אינו חסר כופין על מדת סדום ע"כ. אמנם כאן בחיבורו ביאר משום שנראה כמוכר את הטבל והכי מסתברא דאפי' במשנה קשה דמאי איריא דמחלק בין מין אחד לשני מינין ודו"ק:

הלכה טו

כהן או לוי וכו'. עיין מ"ש הראב"ד ותמה עליו מרן ז"ל אף שהראב"ד ז"ל הביא ראיה מגמרא דידן בפ' הזרוע וכו' מ"מ כל היכא דמצינן להשוות גמרא דידן עם הירושלמי טפי עדיף וזו היא כוונת מרן ז"ל:

הלכה יט

כהן שמכר וכו'. כאן פסק רבינו דעל מנת הוי שיור ובפ"ט דהלכות בכורים הל' י"א פסק דחוץ הוי שיור ובעל מנת נותנן לכל כהן שירצה ושם הארכתי בע"ה:

על מנת שהמעשרות לי ולבני וכו'. לפי מ"ש רבינו פ"כ דהלכות מכירה דאין אדם קונה ולא מקנה למי שלא בא לעולם נראה דהכא מיירי בבנים שהיו לו באותה שעה וכמ"ש התוס' שם:

הלכה כא

שהמתנות הראויות וכו'. עיין מה שכתבתי בפ"ג דהל' מעשר שני הל' י"ז:

פרק ז

הלכה א

ואין אומרים בשל תורה וכו'. זו היא דעת רבינו דבדאורייתא אין ברירה וכן פסק בפ"א דתרומות הל' כ"א ופ"ב דשכנים הל' י"ב פסק דאחים שחלקו הרי הן כלקוחות ובפי"א דשמיטה ויובל הל' כ' פסק דמחזירין זה לזה ביובל הרי דבכלהו פסק דאין ברירה בדאורייתא אכן בדרבנן ס"ל דיש ברירה וכמ"ש פ"ה דהלכות יו"ט הל' כ' ופ"ח דהלכות ערובין הל' ז' ואין להקשות ממ"ש פ"ז דהל' נדרים הל' ד' דאם היו שניהם שותפים בחצר אם יש בה דין חלוקה הרי אלו אסורים להכנס לה עד שיחלוקו וכו' ואם אין בה דין חלוקה כל אחד נכנס לביתו והוא אומר לתוך שלי נכנס ע"כ דמשמע דמדאורייתא יש ברירה שהרי התיר לכל אחד ליכנס לתוך ביתו וכבר נרגש בזה הר"ן ז"ל בר"פ השותפין וכתב דאע"ג דבעלמא בדאורייתא אין ברירה אפילו הכי אנן סהדי שעל מנת כן נשתתפו שלא יוכל אחד מהם לאוסרה על חבירו וכו' ע"כ.

אך יש להקשות ממ"ש רבינו פי"ב דנזקי ממון הל' ז' בור של שני שותפין ועבר הראשון ולא כסהו השני ולא כסהו הראשון חייב עד שימסור דליו לשני משמסר דליו לשני לדלות ממנו נפטר הראשון ונתחייב השני לכסות ע"כ. ומתבאר בגמרא בב"ק דף נ"א דזה אתי כר' אליעזר בן יעקב דס"ל דבדאורייתא יש ברירה ורבינו שפוסק דאין ברירה הו"ל לפסוק כרבנן דכיון שהניחו משתמש פטור כדאיתא התם. תו קשה על רבינו דבפ"ד דאיסורי מזבח הל' י"ז פסק דשני שותפין שחלקו זה לקח עשרה טלאים וזה לקח תשעה וכלב אחד שעם הכלב מותרים אבל העשרה שכנגדו אם יש אחד מהם דמיו כדמי הכלב או יותר על דמי הכלב מוציאו מן העשרה כנגד הכלב ויהיה מחירו ושארן מותרים ואם כל אחד ואחד מהם דמיו פחותים מדמי הכלב הרי העשרה כולם אסורים ע"כ וזה ודאי כמ"ד יש ברירה דהכי הקשו בגמרא דבכורות פרק מעשר בהמה (בכורות דף נ"ז) ואי אמרת יש ברירה ליברור חד מנייהו לבהדי כלב ולישקול והנך לישתרי א"ר אשי אי

דשוו כולהו להדדי ה"נ הכי במאי עסקינן דלא שוו וכו' ע"כ וזו היא כוונת מ"ש בשלהי תמורה וכמ"ש התוס' שם.
והנה ראיתי למהרש"ל ז"ל בים של שלמה פ"ה דבב"ק אמתני' דבור וכו' שהעמיק הרחיב בזה השורש עם הפוסקים ז"ל ועמד בקושיא זו על רבינו והניחה בצ"ע וכתב עליו שהיא שגגה שיצאה מלפני השליט עיי"ש. גם בס' דינא דחיי ז"ל עשין פ"ב דף ק' עמד גם בקושיא זו אף שלא הזכיר דברי מהרש"ל כלל ונדחק בה דקושיית הש"ס היא אפילו למ"ד אין ברירה וכו' והכא משום דהוו גופין מוחלקין וכו' ע"כ.
ואני הצעיר עם כי אין בביתי לחם ולא שמלה נראה לענ"ד דהדברים פשוטים ונכונים ותמיהני על הרבנים הנ"ל איך לא השגיחו בדברי התוס' שם בשלהי תמורה שכתבו בשם מוהרמ"ד ז"ל כלל גדול בדין זה דודאי כל דבר שהוברר האיסור מתחילה ואח"כ נתערב בהיתר לא סמכינן אברירה כיון שתערובתו היה באיסור אבל הני תערובתו בהיתר כי האיסור לא היה מבורר קודם תערובתו ולאחר התערובת נולד האיסור אז סמכינן אברירה ע"כ. הרי דלא שייך ברירה אלא כשהאיסור קודם התערובת משא"כ כאן שע"י התערובת נולד האיסור. ועם כי יש לטעות בדברי התוס' הנ"ל מדלא הקשו על ר"ת דסלקי מיניה דגם הוא אזיל בשיטתו של רבינו דבדאורייתא אין ברירה אלא הקשו סתמא מ"מ האמת עד לעצמו דזו היא שיטת רבינו זלה"ה וכן זכיתי ומצאתי שנראה שכן הבין התוס' יו"ט ז"ל ונוסף גם הוא הרב חיים אבועלפיה ז"ל בס' עץ החיים פרשת כי תצא דף קכ"ה ולאידך קושיא כבר תירץ הרב דינא דחיי ז"ל בדברי הר"ן ז"ל בריש פ' השותפין בשם הרמב"ן ז"ל והיא מעין דברי הר"ן שהזכרנו לעיל שכתב לקמיה עיי"ש ושבח להשי"ת שזכינו להעלות כל דברי רבינו על שלחן מלכים ע"פ האמת והצדק:

הלכה ב

אבל הקובע בפי המגורה. בנוסח אחר כתב יד יאכל משוליה קבע משוליה יאכל מפיה:

הלכה ד

המניח פירות וכו'. כתב מרן ז"ל ואיני יודע למה השמיט רבינו תרומה ע"כ ואין ספק ששכח ז"ל מ"ש רבינו בספ"ה דהלכות תרומות שביאר דין זה ביתר שאת עם פרטיו עיין עליו:

הלכה ה

המלוה מעות וכו'. משנה בגיטין דף ל' ובגמרא מוקי לה רב במכרי כהונה ושמואל אמר במזכה להם ע"י אחרים עולא אמר הא מני רבי יוסי היא דאמר עשו את שאינו זוכה כזוכה כולהו כרב לא אמרי במכרי לא קתני כשמואל לא קאמרי במזכה לא קתני כעולה

נמי לא אמרי כיחידאה לא מוקמינן ע"כ ופי' רש"י עשו את שאינו זוכה כזוכה במקומות הרבה עשו כן לר' יוסי בהנזקין עני המנקף בראש הזית ומצודות חיה ועופות ומציאת חרש ובבכורות כל שחליפיו ביד כהן פטור מן המתנות ובגמרא דשנים אוחזין השוכר את הפועל ילקט בנו אחריו דאע"פ שאין זכיה לקטן עשאוהו כזוכה ובכולן י"ל מפני תקנה עשו עכ"ל. ורבינו כאן לא פסק כר"י אמנם בההיא דשוכר את הפועל פסק כוותיה בפ"ד דמתנות עניים הל' י"א משום דשמואל פסק כוותיה התם וגם בההיא דכל שחליפיו ביד כהן וכו' פסק כר"י בפ"ט דהל' בכורים הל' ג' ואילו בפ"ו דהל' גזלה הל' י"ב וי"ג גבי מצודות חיה ועופות וכו' פסק דלא כר"י וכן שם פי"ז הל' י"ב גבי מציאת חרש שוטה וקטן פסק דלא כר"י וגם בפ"א דזכיה ומתנה הל' ג' וכתב שם מרן דפסק כת"ק נמצאו דברי רבינו סתרי אהדדיה ועל כרחין יש לנו לומר דרבינו מחלק בין הנך תרתי דהיינו דין הפועל ודין ספק בכור לאינך כולהו וכן מצאתי למרן ז"ל פ"ט דהלכות בכורים אלא ששם לא הזכיר אלא ההיא דבכורות ודבב"מ וזה גרם להרב לח"מ ז"ל שבפ"ה דהלכות בכורות הקשה על מרן מהא דאמרו בגמרא דגיטין הא מני ר' יוסי היא דאמר עשו שאינו זוכה כזוכה והיכא אמרו ר"י אם לא באחד משני מקומות הנזכרים בב"מ ובכורות והיכי מצית למימר דיש לחלק בין ההיא דכל הגט לאינך ע"כ.

והן אמת שכן נראה מדברי התוס' ז"ל שם ובב"מ ובבכורות שלא הזכירו אלא אינך האמנם רש"י ז"ל שם הזכיר שם באותו מקום אינך דפרק הנזיקין דמציאת חרש שוטה וקטן ומצודות ועני המנקף וכו' אשר לפי דבריו צדקו דברי מרן ז"ל אלא שקיצר בדבריו מפני שסמך על המעיין כמבואר גם החילוק שיש בין אינך תרתי לאינך כולהו נראה שהוא מבואר דלא אמרינן עשו את שאינו זוכה כזוכה אלא במציאות דבעידנא דזכי הא זכי נמי האיך דהיינו שיש שייכות וטעם לזכיה זו משא"כ כשקדם זה לזה לא אמרינן הכי דגבי בכור בעידנא דיהב ליה להכהן הספק בההיא שעתא גופיה זכי האיך באחר דהיינו חליפין כמ"ש רש"י והתוס' וכן גבי פועל בעידנא דזכי האב בחלק השדה בההיא שעתא אנו מזכין לבן בלקט שכחה ופאה (ועוד משום דעניים גופייהו ניחא להו בהכי כמ"ש התוס' ז"ל בבכורות) משא"כ במלוה מעות דבעידנא דהלוום אכתי לא מצי זכי הכהן ולא העני בחלקו דהיא גופא התקנה שתיקנו לתועלת הכהנים והעניים להחיותן בזמן שאין המתנות מצויות בהא לא אמרינן שעשו את שאינו זוכה כזוכה דאין כאן כי אם תקנה גרידא והיינו טעמא דבהנהו דבפ' הניזקין דלא פסקינן כר"י משום דאין הדבר תלוי באחר כלל כי אם באדם לבדו וכעין תירוץ זה של מרן ז"ל תירץ הפר"ח יו"ד סי' ס"א ס"ק ל"א וספר לחם יהודה וספר בתי כהונה ז"ל אלא שהעמיק הרחיב בדבר אמנם

במה שאנו מסבירים החילוק הנ"ל בהטעם האמור יתיישב הכל דכיון דשמואל לא פסק כוותיה דרב אלא בההיא דפועל אין לו לפסוק אלא דומיא דידיה ומכ"ש דאינך דפרק הניזקין אמרו עליהם בפ' כל הגט דיחידאה היא ומינה אנו למדין דודאי לית הלכתא כוותיה דר"י בהנהו ועם האמור ניחא לן מ"ש הרב בתי כהונה על רבינו דהיכי פסק דלא כר"י הא קי"ל בפ' מי שהוציאוהו (עירובין דף מ"ו) דהלכה כר"י אפילו מחביריו עיי"ש ואין זה קושיא דכיון שבגמרא העידו דיחידאה הוא דהיינו בההיא דפ' הניזקין כנ"ל מעתה נפל הכלל בזו דהכי קים להו לסתם תלמודא דבהנהו אין הלכה כר"י וכההיא דאמר רבא בפ' כל פסולי המוקדשין אין הלכה כר"י ופריך פשיטא ומתרץ משום דסד"א ר"י נימוקו עמו קמ"ל:

הלכה ו

כיצד מפריש וכו' ומעשר שני. טעות סופר הניכר הוא וצ"ל מעשר עני דאילו לקט שכחה ופאה אין בו נתינה שהרי הפקר הוא והעניים נוטלין אותו מעצמן וכמ"ש פ"א דמתנות עניים אלא ודאי לא יתכן אלא במעשר עני המתחלק בבית דשייך בו נתינה ויש בו טובת הנאה כמ"ש רבינו שם פ"ו הל' ח' וי':

הלכה ז

נתייאשו וכו'. קצת קשה דבגמרא הקשו פשיטא ותירצו לא צריכא דאקון מהו דתימא אקנתא מילתא היא קמ"ל ולמה לא ביארו רבינו וי"ל דרבינו העתיק לשון הברייתא ומה שנפרש בברייתא נפרש בדבריו תדע דגם בההיא דפוסק עמהם הקשו פשיטא ותירצו הא קמ"ל דאע"פ שלא פסק כמי שפסק דמי ורבינו סתם מפני שהעתיק לשון הברייתא:

הלכה ט

מי שהיו לו וכו' אלא א"כ וכו'. קצת קשה דמאי שנא מההיא דהמניח פירות וכו' שכתב בהל' ד' דמפריש עליהן בחזקת שהם קיימין י"ל דהתם שאני שהם ברשותו וכ"כ התוס' יו"ט ז"ל עיין עליו:

הלכה י

עניים שהחליפו וכו'. על מ"ש הראב"ד ז"ל דאם עשאן בגורן חייב נראה לענ"ד דגם רבינו מודה בזה ועיין מ"ש ברפ"ב מאלו ההלכות:

הלכה יא

אמר מעשרות זו בזו וכו'. הכי תנן סוף פ"ז דדמאי והקשה התוס' יו"ט ז"ל דבירושלמי אמרו אמר ר' אלעזר ר' מאיר היא דאמר תפוס לשון ראשון כדאמרינן גבי תמורת עולה תמורת שלמים ותמה על רבינו דבסוף פ"ב דתמורה פסק דלא כר"מ ע"כ. והרמ"ז ז"ל

תירץ שם דבהא אף ר' יוסי מודה ומ"ש בירושלמי ר"מ היא לאו לאפוקי מדר"י אלא לאשמועינן טעמא דמתני' דהיא משום תפוס לשון ראשון וכו' ע"כ. ובס' בית דוד נר"ו תירץ דמדסתם רבינו הקדוש הך מתני' בענין מעשר כר"מ הכי קי"ל ולפיכך פסקה רבינו אע"ג דלענין תמורה לא סתם כוותיה וכדאמרינן בעלמא ראה רבי דבריו של פלוני וכו' ע"כ. ולענ"ד נראה אפשר דס"ל לרבינו דתלמודא דידן פליגא אירושלמי ופסק כתלמודא דידן והיינו דאמרינן התם בתמורה לר"י דאף בגמר דבריו אדם נתפס דסבר דאי אמר ה"ז תמורת עולה ושלמים קדושה ולא קרבה להכי קאמר ותמורת שלמים ולהכי חיילי שניהם משא"כ הכא דא"א לשתיהם לחול יחד דתיכף שאמר של זו בזו הרי נפטרה הראשונה וע"כ תפוס לשון ראשון.

עוד אפשר לומר עם מ"ש התוס' בב"מ דף ק"ב ד"ה ובא מעשה וכו' דלר' יוסי דפליג אר' מאיר וס"ל תפוס לשון אחרון היינו במפרש ואינו סותר דבריו הראשונים כגון הרי עלי מנחה מן השעורים אי נמי הריני נזיר מן הגרוגרות אבל בסותר דבריו הראשונים כגון ההיא דמשכיר בי"ב זהב לשנה מדינר זהב לחדש אז מספקא לן בדר"י אי תפוס לשון ראשון אי לשון אחרון לשמואל ובאינן סותרין כגון ההיא דתמורה אז תפוס לשון שניהם וכו' ע"כ. וכ"כ בב"ב דף ק"ה וכיון שכן בהא דמעשרות לר"י לא דמיא להההיא דתמורה דהתם יכול לקיים דברי שניהם דאף שאמר תחילה ה"ז תמורת עולה שייך עלה נמי תמורת שלמים לדמיה כדאיתא התם משא"כ בהא דמעשרות דתיכף שאמר מעושרות זו בזו הרי נפטרה מן המעשרות וכשאמר אח"כ ושל זו בזו א"א דהו"ל מן הפטור על החיוב ולכך על כרחין לומר תפוס לשון ראשון אף לר"י ולא דמיא להההיא די"ב דינרים לשנה ודו"ק ועם כי ידעתי שהכל הוא דחוק מ"מ הסברא מסייעתו דאי ר"י פליג עלא דהך מתני' לא הו"ל לרבינו הקדוש למתנייה סתמא ובפרט דהלכה כר"י דאפי' נגד רבים דנימוקו עמו כנ"ל גם ידוע דהרע"ב ז"ל פירש הך מתני' משום דאין מפרישין מן הפטור על החיוב וגם הר"ש ז"ל פי' כן ושוב הביא הירושלמי הנ"ל נראה דס"ל דהא והא איתא וק"ל:

פרק ח

הלכה ג

כיצד מאה סאה וכו'. עיין להתוס' יו"ט פ"ז דדמאי ולהמל"מ ז"ל בביאור כוונת רבינו:

הלכה ו

ונמצא מפסיד וכו' עד כמו תרומת מעשר. בנוסח אחר כתב יד מוסיף ומפסיד ממנו כנגד תרומת מעשר שבטבל. ומ"ש בספרי רבינו

ממאתים מוסיף מעשר:

הלכה ז

ומפריש מהם. בנוסח אחר כתב יד ומפריש מהם שתיהם. ומאי דפתח בכד וסיים בחבית כן הוא לשון המשנה בסוף דמאי וכתב הר"ש הביאו התוס' יו"ט ז"ל דהיינו כד היינו חבית כדאמרינן בפרק המניח וכו':

פרק ט

הלכה א

לפיכך גזרו וכו'. ובמוצא פירות בדרך וכיוצא נראה פשוט דגם הם דין דמאי יש להם לכל מילי אף לענין הפרשת תרומה גדולה דאם הם של עם הארץ הרי בחזקתן שהפרישו תרומה גדולה ואם הם של חבר חזקתו ג"כ שאינו מוציא מתחת ידו דבר שאינו מתוקן וכבר אמרו בירושלמי דחזקה שא"א לגורן שתעקר אא"כ נתרמה ממנו תרומה כמו שמשמע מדברי רבינו פ"ד דתרומות הל' י"ד ועיין להמל"מ ז"ל:

הלכה ד

כשמפרישין וכו'. עיין מ"ש בספרי מעשה רקח פ"ג דהל' מילה הל' ו' ד"ה וכן אנדרוגינוס:

הלכה ה

ונוטל אותה ונותנה לכהן וכו'. קשה קצת דאמאי לא נאמר בזו המוציא מחבירו עליו הראיה כדאמרינן גבי מעשר ראשון ומעשר עני כמ"ש רבינו בהל' ב' ואי משום דתרומת מעשר במיתה היה לנו להתיר לו למוכרה לכהן וליהנות מדמיה. וראיתי להתוס' פ"ק דיומא דף ט' שכתבו דכיון דדבר מועט הוא שאינו אלא חלק אחד ממאה ועוד דמיה מועטים שהוא צריך למוכרה בזול שאין לה אוכלין מרובין תקינו רבנן שיתננה לכהנים ע"כ. שוב ראיתי להמל"מ שהביא עוד משם רש"י ז"ל בסוטה דף מ"ח שכתב הטעם משום דחיישינן שמא ישהנה אצלו ויבא לאכלה ושם תמה על הרב ב"י יו"ד סי' של"א שעל מ"ש הטור ומוכרה לכהן כתב עליו שלמדו מדין מעשר ראשון ומעשר עני ואיך לא הזכיר שרבינו והתוס' חולקין על זה עיי"ש ויותר תמהתי על נאמני ביתו ז"ל שלא נתעוררו בזה עיין עליהם:

הלכה ו

ומותר להפריש וכו'. עיין מ"ש מרן ז"ל ואם אין המעשר איך יפריש מעשרו ע"כ. והתוס' יו"ט ז"ל הגיה שצ"ל אבל תרומת מעשר קודם מעשר לא והוא פשוט:

הלכה יא

וכן פועל וכו' ונותן הגרוגרת שהפריש לכהן. ראיתי בס' ידי אליהו ז"ל שעמד על מ"ש מרן לדברי הראב"ד ז"ל דכוונתו מפני שבמשנה נחלקו בגרוגרת תרומת מעשר אם יחשוך אותה משלו או משל בעה"ב וכו' ורבינו לא הזכיר כלל דין הגרוגרת אם אוכל משלו או משל בעה"ב וע"ז השיגו הראב"ד ז"ל ומכח זה הגיה בדברי רבינו שבמקום ונותן הגרוגרת שהפריש לכהן צ"ל וחושך הגרוגרת שהפריש לכהן והראב"ד מפני שהיתה גירסתו כגירסתינו לכך השיג עליו עיי"ש והרואה יראה שדברי הראב"ד קשים לפרשם כן ובפרט סיום דבריו ובמ"ש הרב עצמו גם ההגהה זו שהגיה יש לגמגם שהרי רבינו בפירוש המשנה הזכיר זה דניתנת לכהן כמו שהעתיק מרן ז"ל:

הלכה יב

הנחתומים וכו' כדי שיפרישנה בטהרה. טעם זה לא הוזכר במשנה דדמאי פ"ב אך בירושלמי שם הקשו מדתנן פ"ה דדמאי הלוקח מן הנחתום מעשר מן החמה על הצוננת וכו' דמשמע שעל הלוקח להפריש מעשר וחלה ומתרץ חד שינויא כאן בעושה בטהרה כאן בעושה בטומאה וכו' ופי' התוס' פ"ק דיומא דף ט' דמתני' דהכא בנחתום עם הארץ העושה בטהרה (שמשכיר) [ששוכר] גבל חבר לעשות עיסתו בטהרה דכיון דטרח כולי האי סמכינן עליה דודאי תקנוה וכו' ע"כ. והרע"ב והר"ש ז"ל פירשוה בנחתום חבר דודאי עושה בטהרה עיין עליהם ובפ"ו דהלכות בכורים הזכיר רבינו דין הלוקח מן הנחתום סתם ותמה שם מרן ז"ל על רבינו שכתב המשניות סתם ולא חילק ע"כ. ואחרי המחילה הראויה אין כאן תמיהה שדרכו של רבינו להעתיק המשנה והחילוק של הירושלמי רמזו כאן במ"ש כדי שיפרישנה בטהרה כלומר דאז אין הלוקח חייב בה ובהלכות בכורים איירי בנחתום ע"ה שאינו עושה בטהרה שאז חל החיוב על הלוקח ופשוט הוא ויותר יש לתמוה שמרן גופיה על מ"ש רבינו כדי שיפרישנה בטהרה ציין מהירושלמי כר' יוחנן א"כ אין מקום לתמיהתו:

פרק י

הלכה א

ואת שהוא לוקח. פי' בירושלמי את שהוא לוקח על מנת למכור דאילו לוקח לאכול הא תני ליה ואת שהוא אוכל ועיין להר"ש ז"ל פ"ב דדמאי:

הלכה ב

ובניו ובני ביתו. בנוסח אחר כתב יד מוסיף אשתו. ומ"ש

אפילו נכנס בנ"א כת"י אפילו כינסם באותו היום:

הלכה ד

מי שאינו נאמן וכו' או אחד ממשפחתו וכו'. לא ידעתי מאי איריא הני דכיון שאוכלין על פיו והוא נאמן אפילו אינש דעלמא מהני ואולי דדיבר בהוה דודאי הוא הדין אחר:

הלכה ח

אפילו נתערבו אחת שלו במאה של חבירו וכו'. נראה פשוט דהטעם משום דהו"ל דבר שיש לו מתירין דלא בטל:

הלכה י

אוכל מהם החבר עראי ומעשרן ודאי. קצת קשה דמאחר שהתרנו לו אכילת עראי הרי לא נתחייב במעשר כלל כמ"ש פ"ג ופ"ד עד שראיתי לרש"י ז"ל בעירובין דף ל"ז שפי' עראי בלא מעשר וכשבא לאכלם קבע מעשרן ודאי וכו' ע"כ. ורבינו העתיק לשון הברייתא כדרכו הטוב:

הלכה יא

מותר להאכיל את העניים ואת האורחים דמאי וכו'. לשון המשנה פ"ג דדמאי מאכילין את העניים דמאי ואת האכסניא דמאי ונחלקו בירושלמי א"ר יונה מתני' בעניים חברים ובאכסניא כר' יהושע שנכנס הוא ור' יוחנן בן זכאי לבכור חיל והביאו להם פירות ואמר להן ר' יהושע אם אנו לנין כאן חייבים אנו לעשר ורבי יוסי אומר מתני' בעניי עם הארץ מה מקיים ר' יוסי לאכסניא כהדא דתני הגרים עמכם לרבות את האכסניא ר' אלעזר אומר אכסניא של גוי תני צריך להודיע על דעתיה דר' יוסי אפילו מודיעו מהו מועיל מפני אחד שאינו מתקן (נ"א בפני אחר שאינו מתוקן) ע"כ. והשתא רבינו לא הזכיר מדברי הירושלמי אלא החלוקא דצריך להודיע אבל בעניים אם הם חברים או עמי הארץ לא ביאר ואם נאמר דכיון שסתם ממילא משמע דבע"ה קאמר אף שאינו מוכרח מ"מ קשה דלמ"ד הכי ס"ל דאכסניא דקתני הם גוים דהא מייתי מקרא דוגם מבני התושבים ומשמע נמי דר' אלעזר דקאמר זו אכסניא של גוי אדסמיך ליה קאי ורבינו שכתב אורחים סתמא משמע דבישראל קאמר ודומיא דעניים ותו מדנחית לפרושי והעני עצמו והאורח אם רצו לתקן מתקן משמע דבאורחים ישראלים קאמר וזו היא דעת ר' יונה ואם פסק כמותו הו"ל לבאר דעניים חברים קאמר גם בפירוש המשנה הזכיר עניים ואורחים סתמא ונתן טעם שתקנו זה כדי להקל מעלינו מצות הצדקה והכנסת אורחים עיי"ש ואין להקשות למ"ד דבאכסניא גוים קאמר א"כ מאי אשמועינן מתני' ומהיכא תיתי שאין מאכילין שכבר

כתבו התוס' בעירובין דף י"ז דאצטריך משום דטבל אסור בהנאה ובדמאי הקילו ע"כ. ועוד קשה דלמה לא חילק באורחים בין לנין לאינן לנין כמ"ש בירושלמי ומעשה רב. **וצ"ל** דרבינו לא חילק בין לנין לאינן לנין משום דפסק כר' יוסי דבעניים ע"ה איירי מתני' ולכך סתם ולדידיה אין חילוק בין לנין לאינן לנין ותדע עוד דבעירובין שם תנן ארבעה דברים פטרו במחנה ופטורים מן הדמאי ובגמרא מייתי סייעתא מהך מתני' דמאכילין את העניים דמאי ואת האכסניא דמאי ומדלא חילקו שום חילוק בגמרא משמע דבין לנין בין אינן לנין קאמר וכן פסק רבינו פ"ו דהלכות מלכים הל' י"ג גם מההיא גופיה יש להוכיח דאכסניא דקתני הם ישראלים ובהכי ניחא קצת לדברי רבינו:

פרק יא

הלכה א

אבל מוכרים אותו ומשלחים אותו לתלמידי חכמים וכו'. מרן ז"ל לא ציין מהיכן נפק"ל ולענ"ד נראה מההיא דחולין דף ז' גבי ר' מאיר דאכל עלי ירק אחר שנאגד השתא בהמתן של צדיקים וכו':

הלכה ד

וקופות של ירק. במתני' פ"ב דדמאי אין שם אלא סלי זיתים וענבים ורבינו הוסיף קופות ירק נראה משום דס"ל דאף בדבר שאין חיובו אלא מדרבנן כגון ירקות כמ"ש רבינו פ"ב דתרומות הל' ו' אפ"ה אסור למוכרו דמאי ואפשר דנפק"ל מדחזינן שהחמירו אפילו בספק ספיקא כמ"ש לקמן הל' י"ג וכמ"ש מרן שם:

הלכה ט

המוצא פירות וכו' פטור מלעשר וכו'. נראה דלא הותר לו אלא אכילת עראי אבל אכילת קבע אף שהוא דמאי לא הותר לו תדע דאפילו בספק ספיקא החמירו בדמאי כמ"ש הל' י"ג ועיין להמל"מ ז"ל:

הלכה יב

הנותן לפונדקית וכו'. רבינו נמשך אחר הירושלמי ופסק כרבנן דר' יהודה (דנראה דהוא רשב"ג דכרם רבעי וכו') ודלא כמו שנראה מהבבלי בפ"ק דחולין דף ז' וחילק ז"ל בין פונדקית לנותן לחמותו וצריך טעם למה דהא בפ"ק דחולין אמרו הטעם לשניהם דמשום דמוריא ואמרה וכו' אך נראה שהטעם הוא מבואר שהרי אמרו בירושלמי דאין רשב"ג מודה לרבי יוסי משום דחזקת חבר שאינו מוציא מידו דבר שאינו מתוקן וזה לא שייך אלא גבי פונדקית וזה הטעם רמזו רבינו במ"ש כדי שלא תבא תקלה לאחרים

משא"כ בחמותו (ושכונתו) [ושכנתו] והנה ראיתי להטור יו"ד סי' קי"ט שהשוה פונדקית לחמותו ולא זכר שרבינו חילקם וגם הרב ב"י ובשלחנו הטהור לא הזכיר שרבינו חילק ויש לתמוה על הנאמני ביתו ז"ל שלא נתעוררו בזה עד שמצאתי להרב דמשק אליעזר ז"ל דף ח"י שהגיה בדברי רבינו כדי לתרץ קושיא זו ולהשוותו עם מ"ש בפירוש המשנה עיין עליו. גם הרב כנסת הגדולה שם תמה עוד על הרשב"א בזה ולא תירץ כלום עיין עליו. ועוד יש לדקדק לשיטת רבינו דפסק כרבנן דר' יהודה וכמ"ש מרן ז"ל למה הזכיר בחמותו בין שנשא בתה בין שארסה דזה לא נאמר בירושלמי אלא לר"י דס"ל דהיא חשודה להחליף אבל לרבנן דס"ל דלא חיישינן לחילוף בחמותו א"צ לזה דאי כשהיא חמותו גמורה דהיינו שבתו נשואה אפ"ה לא חיישינן שתחליף לטובתו כ"ש וק"ו כשהיא ארוסה ועיין בספר לחם יהודה ז"ל.

ומ"ש בספרי רבינו

להחליף של זה בנוסח אחר כתב יד מוסיף לזה. ומ"ש

חושש משום מעשרות בנ"א כת"י מוסיף לפיכך מעשר מה שיטול ממנה. ומ"ש

אסור בנ"א כ"י מוסיף הכלי.

ויש עוד לדקדק בדברי רבינו שכתב

שמא השאור מספיחי שביעית הוא דידוע דספיחי שביעית אין איסורן אלא מדרבנן כמ"ש רבינו [בהל' מאכלות אסורות] פי"ד הל' י"ז וכיון שכן הו"ל כעין גזרה לגזרה אכן י"ל דאפשר דהוו מדאורייתא כמו שמשמע מדברי רבינו רפ"ד דשמטה ויובל:

הלכה טו

המפקיד פירותיו וכו'. כתב מרן ז"ל דהוציאו מהירושלמי וכו' ופרק רבי ישמעאל דמשמע דמירוח הכותי אינו פוטר מדרבנן משום בעלי כיסים וטעם רבינו מההיא דפ"ק דבכורות דגנך ולא דגן נכרי משמע בהדיא דדיגון כותי אפילו מדרבנן פוטר ע"כ. ולכאורה דבריו תמוהים חדא ממקום שבא דהתם בבכורות אמר ר' אלעזר להפריש כו"ע לא פליגי כי פליגי ליתנן לכהן ת"ק סבר ודאי חלפינהו ובעי מתנינהו לכהן ור"ש סבר דמאי וכו' ע"כ הרי דלת"ק דרבינו פסק כוותיה אי ודאי חלפינהו בעי מותנינהו והיינו טעמא משום גזרה דבעלי כיסין וכמ"ש התוס' שם ותו קשה טובא ותמיהא מילתא דרבינו פ"ד דתרומות הל' ט"ו פסק להדיא הגזרה דבעלי כיסים וציינו ג"כ מרן ז"ל שם ובפ"א הל' י"א הכריח מרן ז"ל דרבינו לא פסק להך גזרה דבעלי כיסים והוו מילי דמרפסן איגרי הן אמת דגם על רבינו גופיה איכא למידק כי האי שהרי כאן פסק להדיא דדיגון הגוי פטור אפי' מדרבנן דמשמע דלא ס"ל הגזרה דבעלי כיסין ובפ"ד דתרומות פסקה להדיא

וכבר נתעורר בזה מהרשד"ם יו"ד סימן קצ"ב והרב בצלאל ז"ל סי' א' וכתבו דרבינו אינו מפרש הגזרה דבעלי כיסים כפי' רש"י אלא דברים כפשוטן דדוקא כשהגוי תרם וכו' כמ"ש שם וגם תירצו הסוגיא דבכורות לדעת רבינו ואין להאריך אכן התמיהא על מרן ז"ל בתוקפה עומדת וצ"ע:

פרק יב

הלכה א

הלוקח פירות וכו' מפני שאימת שבת על עמי הארץ ואינו עובר בה עבירה. בירושלמי אמתני' דהלוקח פירות בפ"ד דדמאי חבריא בשם רבי יוחנן מפני כבוד שבת התירו אם מפני כבוד השבת למה לי שואלו ע"י עילה רב ביבי בשם רבי חנינא אימת שבת עליו והוא אומר אמת ואם אימת שבת עליו בדא תנינן חשכה מוצאי שבת לא יאכל עד שיעשר מפני אחד שאין אימת שבת עליו תני שואלו בחול לא יאכל בשבת מ"ד אימת שבת עליו ניחא מ"ד מפני כבוד שבת אפילו שואלו בחול יאכל בשבת ע"כ. והשתא קשה על רבינו אמאי פסק באיסור דרבנן להחמיר כמ"ד מפני אימת שבת דכפי זה אם שואלו בחול לא יאכל כמ"ש בירושלמי וי"ל משום דקשיא ליה למ"ד מפני כבוד שבת אמאי תני במתני' שואלו בשבת הו"ל למתני' שואלו ואכל על פיו בשבת. ודקדק רבינו לכתוב ואינו עובר בה עבירה לאשמועינן דמ"ש בירושלמי והוא אומר אמת לאו דוקא דזהיר בשקר דוקא אלא הוא הדין הכוונה לכל העבירות בכולל אימת שבת עליו ובהא נמי אינו משקר וק"ל שוב ראיתי בירושלמי דאידך מתני' דתרומת מעשר של דמאי שחזרה למקומה וכו' שאמרו כשם שאימת שבת עליו כך אימת דימוע עליו וכן אמרו בתוספתא ופסקו רבינו לקמן הל' ד':

הלכה ב

על שאכל בשבת ועל הנשאר. דבר זה לא מצאתיו בירושלמי שיצטרך לעשר גם על מה שאכל ואולי רבינו מפרשה הכי מכח דלא התירו דבר זה אלא במציאות ששכח לעשר קודם השבת כדתנן במתני' וכיון שלא התירו אלא בשוגג דוקא כמ"ש שם מוכח דבקושי הוא שהתירו דבר זה וכיון שכן דין הוא שיעשר גם על מה שאכל:

הלכה ג

הנשבע על חבירו וכו'. לשון המשנה המדיר לחבירו ורבינו שינה הלשון לא ידעתי למה ועיין להתוס' יו"ט ז"ל והנה בירושלמי רבי ינאי בי רבי ישמעאל בשם ר' יוחנן בשבת של פרוטגמייא התירו משום איבה אמר רבי אבון כאן התירו טבלים משום דרכי שלום

רבי חנינא א"ר ירמיה בעי אם מפני דרכי שלום למה לי בלבד שיאמר לו מעושרין הן ע"כ ופי' הר"ש והרע"ב דשבת של פרוטגמייא היינו שבת ראשונה של נישואין ורבינו העתיק סתמא אולי שהוא מפרש דרבי אבון פליג עליה ואף שהקשה עליו מ"מ מבואר דקושיא זו קיימא אף לאידך מ"ד. ודע דבירושלמי אמרו עוד שאלו בשבת ראשונה ולא בא השניה מהו שתעשה ראשונה א"ר חסדא כאן שנינו שאסור לחבר שיאכל בסעודה שאין לה שם ע"כ. ורבינו השמיטה ואולי משום דכיון דנפשטא לאיסור די לו לרבינו במה שלא התיר אלא שבת ראשונה דוקא בכל גווני. ומ"ש בספרי רבינו **עד שיעשה** בנוסח אחר כתב יד עד שיעשר ופשוט:

הלכה ו

האומר וכו'. לשון המשנה פ"ד קח לי ממי שהוא נאמן וממי שהוא מעשר ורבינו השמיט ממי שהוא נאמן וממ"ש בפירוש המשנה נראה שהוא מפרשה לענין איסור והיתר וטומאה וטהרה ועיין להשגת הראב"ד בספי"א דמאכלות אסורות דעם האמור יובן כוונת רבינו אף שעדיין יש לגמגם ממ"ש לקמן הל' ט':

הלכה י

החמרים וכו'. עיין מ"ש מרן ז"ל ועיין להתוס' יו"ט פ"ב דכתובות והפר"ח ז"ל וכבר כתבתי בזה במקום אחר ומ"ש **שמא עשו קנוניא ביניהן** בנוסח אחר כתב יד מוסיף ויהא השכר ביניהן:

הלכה יא

המוכר פירות בסוריא. עיין לרבינו פ"א דתרומות הל' ג'. ומ"ש בספרי רבינו **משלי הן חייב לעשר** בנוסח אחר כתב יד מוסיף מעושרין הן נאמן שהפה שאסר הוא הפה שהתיר:

הלכה יב

עניים שאמרו וכו'. פרק בתרא דפאה ומסתברא דבעמי הארץ איירי דאם הם חברים ומוחזקים לנאמנים למה לא יהיו נאמנים בדבריהם וכן מבואר בהל' ט"ז דאכולי פרקא קאי וק"ל:

הלכה יג

קמח זה וכו'. בירושלמי אמרו שאם אמר אני טחנתי ועשיתיו קמח נאמן ולא ידעתי למה לא ביארו רבינו ואולי משום דמילתא דפשיטא היא:

הלכה יד
נאמנים על השעורה של אורז. בנוסח אחר כתב יד כתוב נאמנים על השעורה ואינן נאמנין על האורז ועיין בביאורו להמשנה ז"ל:

הלכה טז
כלל דבר. בנוסח אחר כתב יד כל דבר ועיין לרבינו ספי"א דמאכלות אסורות:

הלכה יח
טבלים הן. בנוסח אחר כתב יד מוסיף מעשר הן ועיין בסוף הל' פסולי המוקדשים ופ"ב דמטמאי משכב ומושב ששם הוספתי דרבינו פוסק כרבא לגבי אביי ע"פ דברי הרשב"א ז"ל ונכון:

פרק יג

הלכה א
והדימין. טעות סופר וצ"ל והרימין ברי"ש
והכוסבר עיין להתוס' יו"ט פ"ק דדמאי ויש ליישב:

הלכה ב
וכן החומץ העשוי מן התמרים. ומרן ז"ל הגיה שצ"ל מן התמדים בדל"ת ע"כ ובנוסח אחר כתב יד כתוב מן התמרים הגדולים:

הלכה ג
כשגזרו וכו'. עיין מ"ש רבינו פ"א דהל' תרומות הל' ג' ולעיל פי"ב הל' י"א:

הלכה ט
איזהו תגר זה שהביא ב' וג' פעמים. אין להקשות דאם בשני פעמים הוחזק לתגר מכל שכן שלש פעמים די"ל חדא דדרך חז"ל כך הוא בכמה מקומות ועוד י"ל דאגב דבעי לאשמועינן דאפי' בשלש משואות בפעם אחת לא הוחזק לתגר לכך נקט ב' וג' פעמים:

הלכה י
כשגזרו וכו'. עיין רפ"ט שהגזרה לא שייכא אלא בארץ ישראל ועכשיו אשמועינן שבפירות חו"ל שנכנסו לארץ לא גזרו בהם דכיון שעיקרם מחוצה לארץ:

הלכה יד
ואלו דברים וכו'. משנה פ"ק דדמאי ועיין לרבינו בפירוש המשנה והר"ש ז"ל האריך בזה עיין עליו. ועל מ"ש

וכיון שאמר לו עם הארץ וכו' קשה קצת דמה צורך ומה מועיל אמירתו של ע"ה ואולי דעשאוהו כשכח לעשרן ונכנס עליו השבת שהתירו מפני כבוד השבת ע"י עילה כמ"ש בירושלמי אף שלמ"ש חייב לעשר כמ"ש רבינו פי"ב:

הלכה טז

אבל שמן שלוקח האורג וכו'. אין להקשות ממ"ש רבינו פי"א דתרומות הל' ח' דמותר לזר למשוח הכהן במרחץ אע"פ שהוא נסוך ממנו ומרן ז"ל כתב שם דטעות סופר הוא וצ"ל למשמשו אי נמי דהכוונה למודדו ועם כל זה הרי כדבר שאין מתכוין לסוך מותר אע"פ שהוא נסוך והכא אמאי אסור כיון שאין כוונתו לסוך די"ל דהכא הוא סך ממש משא"כ התם דהסיכה ממילא באה דומיא דנפל שמן על בשרו שכתב לקמיה:

הלכה יח

אלנתים. בנוסח אחר כתב יד אלונטית. ומ"ש
אינן בטלים בנ"א כ"י אינן ניטלין:

פרק יד

הלכה ה

לא יעשר מן החמה על הצוננת וכו'. מבואר הדבר מעצמו דמן החמה על החמה ומן הצוננת על הצוננת שרי דהא ליכא טעמא דשאני אומר וכן כתב הרע"ב ז"ל ועיין עוד להמל"מ ז"ל שהאריך הרבה בפירוש דין זה וכו':

הלכה ו

שהנחתום שמוכר למנפול. לפי מ"ש רבינו בפירוש המשנה נראה דיש להגיה שמוכר לפלטר וידוע דלדעת רבינו אין חילוק בין פלטר למנפול אלא שהפלטר אינו קונה אלא מהנחתום אחד והמנפול קונה מנחתומים הרבה וכן פירש ז"ל בפירוש המשנה ודלא כהר"ש והרע"ב שפירשו שהמנפול קונה מן הפלטרים ועיין עוד להמל"מ ז"ל שהאריך בזה:

הלכה ט

שחק את הפת וכו'. נראה ביאורו ע"פ מ"ש לעיל שאם נתנו לעני פרוסות פת אינו יכול לעשר פרוסה אחת על כולן דאפשר שיעשר מן הפטור על החיוב אלא צריך לעשר מכל פרוסה ופרוסה ובתמרים וגרוגרות לא הצריכו לעשר מכל תמרה ומכל גרוגרת אלא עושה אותם כעין עיסה דהיינו בוללן ואז יעשר וזה דוקא במתנה מרובה וכו' דמסתמא הכל שוה או כולו מתוקן או כולו אינו מתוקן אבל במתנה מועטת מעשר מכל מתנה

ומתנה דמסתמא ודאי דיותר מגרוגרת אחת או תמרה אחת נתנו לו ועכשיו ביאר שאף במתנה מועטת אם שחק הפת ועשאה פירורין ואת הגרוגרות ועשאן דבילה דהשתא הרי הן גוף אחד הקילו ז"ל דיעשר מאחד על הכל והוצרכתי לזה מפני שראיתי להמל"מ ז"ל שהקשה וז"ל אלא שמ"ש ואת הגרוגרות ועשאן דבילה ולא ידעתי פירושו דהא גרוגרות בלאו הכי יכול לעשר מאחד על הכל ע"י בלילה עכ"ל. ואחרי המחילה הראויה לא התיר רבינו ע"י בלילה אלא במתנה מרובה אבל מועטת מעשר מכל מתנה ומתנה והוא מבואר מאד: